

SŁOWO WSTĘPNE

Kolejny tom „Folia Historica” składa się z dziewięciu artykułów napisanych przez młodych badaczy, reprezentujących łódzkie i piotrkowskie środowisko historyczne. Jeden z autorów uzyskał już stopień naukowy doktora, ośmioro natomiast należy do grona słuchaczy Studium Doktoranckiego Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Łódzkiego. Publikowane artykuły stanowią po części rezultat ich prac magisterskich, po części zainteresowań pojawiających się w toku badań nad doktoratami. W zdecydowanej jednak większości publikowane prace są efektem badań prowadzonych nad problemami realizowanymi jako rozprawy doktorskie w ramach kilku jednostek organizacyjnych Instytutu Historii Uniwersytetu Łódzkiego. Czworo autorów znajduje się pod opieką merytoryczną pracowników Katedry Historii Polski Najnowszej, dwoje wywodzi się z Katedry Historii Powszechnej Najnowszej, jedna z autorek reprezentuje Katedrę Studiów Bliskowschodnich. Jeden tekst został przedstawiony przez autorkę z Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego, ale opiekę merytoryczną nad jej doktoratem sprawują pracownicy Katedry Historii Powszechnej Najnowszej.

Prezentowana w tomie problematyka jest rozległa zarówno pod względem merytorycznym, jak i chronologicznym. Tę różnorodność oddaje tytuł tomu *Studia i szkice z historii XVI–XXI wieku*. Tom otwiera szkic dra Aleksandra Bołdyrewa, specjalizującego się w badaniach nad wojskowością polską późnego średniowiecza i czasów wczesnonowożytnych, poświęcony militarium w pismach Łukasza Górnickiego (1527–1603), poety, pisarza politycznego i historyka. Autor *Dworzanina polskiego i Dziejów w Koronie Polskiej*, zatrudniony w kancelarii Zygmunta Augusta, potem sekretarz i bibliotekarz królewski, bystry obserwator życia dworskiego, odnotował także – niejako mimochodem – pewne rysy obyczajowości wojskowej w Polsce XVI w.

Kolejne prace odnoszą się do historii XX i XXI w. Dwa artykuły dotyczą problematyki piłsudczykowskiej. Katarzyna Czekała zajęła się osobą Karola Lilienfelda-Krzewskiego (1893–1944), legionisty, literata, dziennikarza i polityka obozu piłsudczykowskiego, jednego z twórców mitu „Dziadka”. Naryskowała okoliczności pojawienia się literackiej postaci kaprała Szczapy, legionisty, wzorowanego na bohatera ludowego, pokładającego niczym niezmaconą ufność w ideach Komendanta i słuszności wybranej przez niego drogi. Sylwia Hadrysiak omówiła poglądy trzech ugrupowań politycznych, działających w okresie II wojny światowej: Obozu Polski Walczącej, Konwentu

Organizacji Niepodległościowych oraz grupy „Olgierda”, reprezentujących różne odłamy obozu piłsudczykowski, na kształt powojennej Europy Środkowo-Wschodniej. Podstawę źródłową referowanego zagadnienia stanowi dla autorki prasa wymienionych organizacji – „Przegląd Polityczny”, „Państwo Polskie” (OPW), „Myśl Państwowa” i „Tydzień” (KON) oraz „Polska walczy” i „Ziemie Wschodniej Rzeczypospolitej” (grupa „Olgierda”). Mimo różnic dzielących te ugrupowania wszystkim marzył się blok państw od Morza Bałtyckiego do Morza Czarnego (w różnych konfiguracjach) pod przywództwem Polski, zdolny przeciwstawić się Niemcom i ZSRR. Zdaniem autorki, organizacje piłsudczykowskie nadal żywiły nadzieję na Polskę mocarstwową po wojnie, nie zdając sobie zupełnie sprawy z realiów politycznych.

Dziejów prasy łódzkiej w okresie międzywojennym dotyczy artykuł Roberta Urbaniaka. Autor zajął się działalnością koncernu prasowego „Republika” w latach 1923–1925, który wydawał dziennik pod tym samym tytułem, redagowany przez Mariana Nusbauma-Oltaszewskiego. Środków finansowych dostarczył przemysłowiec łódzki – Maurycy Ignacy Poznański. Autor poddał dziennik analizie prasoznawczej; omówił szatę graficzną i strukturę treści dziennika, zaprezentował redaktorów i autorów, zbadał zaplecze techniczne, system prenumeraty i kolportażu itd. Redakcja „Republiki” konkurowała z tytułami już funkcjonującymi na rynku łódzkim, podejmując liczne inicjatywy zmierzające do podniesienia czytelnictwa dziennika, m. in. w środowisku robotniczym. Konflikt redakcji z władzami administracyjnymi Łodzi zakończył się zamknięciem pisma, ale przyczynił się jednocześnie do ogólnopolskiej dyskusji w środowisku dziennikarzy i polityków na temat wolności prasy. Inny tytuł prasowy z okresu międzywojennego – „Gazeta Warszawska” – stanowi podstawę źródłową rozważań Marty Węclawskiej nad oceną polskiej polityki zagranicznej przez obóz narodowy. Autorka wybrała trzy wydarzenia, kluczowe dla budowy bezpieczeństwa w Europie: przystąpienie Polski i Niemiec do Rady Ligi Narodów w 1926 r., likwidację Sojuszniczej Komisji Kontroli w 1926 r. i przedterminową ewakuację Nadrenii, uchwaloną w Hadze w 1929 r. Politycy obozu narodowego: Zygmunt Berezowski, Stanisław Kozicki, Roman Rybarski, Marian Seyda i Stanisław Stroński – na łamach „Gazety Warszawskiej” krytycznie oceniali polską politykę zagraniczną, dostrzegając zagrożenia dla Polski we wszystkich poczynaniach Niemiec i innych państw zmierzających do obalenia systemu wprowadzonego przez Traktat Wersalski. Nie dostrzegając możliwości obrony interesów Polski ani w sojuszach międzynarodowych, ani w mediacji Ligi Narodów, proponowali zbrojenia.

Cztery ostatnie teksty poświęcone zostały dziejom powszechnym. Łukasz Abramczyk na podstawie literatury przedmiotu i drukowanych źródeł udostępnił czytelnikowi polskiemu mało znaną problematykę kontaktów irlandzko-niemieckich w latach 1939–1945. Społeczeństwo irlandzkie w latach 1914–1939 odnosiło się z sympatią do Niemców, stosunek ten zmienił się po wejściu Niemiec do

Belgii i Holandii. Dla Hitlera relacje z Irlandią mieściły się w ramach szerszej polityki, której celem był podbój Wielkiej Brytanii. Strategiczne znaczenie Irlandii zmalało po 22 czerwca 1941 r., kiedy Hitler skierował się na Wschód. Politycy irlandzcy, podkreślając neutralność Irlandii, lawirowali między Anglią i Niemcami, obawiając się inwazji z obu stron. W okresie II wojny światowej konszachty z Niemcami podjęła Irlandzka Armia Republikańska. Powojennych dziejów dyplomacji dotyczy artykuł Magdaleny Wasiewicz. Autorka naświetliła przebieg dwóch spotkań ambasadora USA w Moskwie, Waltera B. Smitha, z ministrem spraw zagranicznych ZSRR Wiaczesławem Mołotowem 4 i 9 maja 1948 r. Poufne, dwustronne rozmowy, miały – zdaniem dyplomacji amerykańskiej – wyjaśnić zasady polityki zagranicznej USA w stosunku do ZSRR. Ujawnienie ich treści przez Stalina wywołało międzynarodowe reperkusje i niezadowolenie sfer dyplomatycznych Wielkiej Brytanii i Francji. Joanna Maj zajęła się stosunkami między Chinami i Indiami w latach pięćdziesiątych XX w., zwracając szczególną uwagę na wydarzenia przełomowe, zmieniające wzajemne odnośnienia. W latach 1950–1954 Indie wspierały Chiny na arenie międzynarodowej. Etap współpracy chińsko-indyjskiej otworzyły rokowania obu państw w sprawie Tybetu w 1954 r., zakończone ustaleniem zasad stosunków dobrosąsiedzkich. Po 1957 r. ujawniły się ponownie sprzeczności interesów, głównie konflikty graniczne. Również podnoszona przez Chiny idea sinocentryzmu nie służyła zachowaniu dobrosąsiedzkich stosunków między obu państwami. Ostatni artykuł autorstwa Patrycji Domejko-Kozery wkracza już w wiek XXI. Autorka zajęła się polityką Hiszpanii wobec Kuby w okresie rządów Partii Ludowej (1996–2004), rozpatrując zagadnienie w kontekście stosunków amerykańsko-kubańskich i europejsko-kubańskich. Zbliżenie rządu José Marii Aznara do USA wpłynęło na ochłodzenie stosunków z Kubą. Dominacja atlantyckiego kursu w hiszpańskiej polityce zagranicznej nad próbami samodzielnego kształtowania latynoamerykańskiej strategii Madrytu spotkała się z ostrą krytyką jako szkodliwa dla kraju. Mimo kryzysu dyplomatycznego w omawianym okresie wzrosły obroty handlowe z Kubą. Hiszpania zaś – jako członek Unii Europejskiej – miała swój udział w wypracowaniu wspólnego stanowiska Unii wobec Kuby i krajów Ameryki Łacińskiej. Sukcesem zakończyły się żądania uchylecia najbardziej restrykcyjnych przepisów prawa Helmsa-Burtona, utrudniających inwestycje na Kubie.

Jako redaktor tego tomu żywię nadzieję, że czytelnicy zainteresowani historią znajdą w nim oryginalne odpowiedzi na postawione przez autorów pytania.

Alicja Szymczakowa

Lódź, grudzień 2006 r.